

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

Megjelenik a szorgalmi időben minden szombaton.	Szerkesztő és laptulajdonos: Dr. KOMLÓSSY FERENCZ.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: BUDAPEST
Előfizetési ár: Egész évre 4 frt Fél évre ..2 frt	Főmunkatárs: Zelliger Vilmos.	VI., Érsek-utca 2. szám.

TARTALOM: Simor János. Zelliger Alajos. — A képezde és a latin nyelv. Schäfer Károly. — Az igazság szolgálataiban. B. P. A. — Egyesületi élet. — Tárca: Reminiscentiák. H. Váczy István. — Irodalom és művészet. — Gyűjtés. — Vegyesek. — Hirdetés.

SIMOR JÁNOS.

(* 1813. augusztus 23. — † 1891. január 23.)

Nemes élet aludt ki f. é. jan. 23-án reggel 1/28 órakor. Amire néhány nappal azelőtt még senki sem gondolhatott, bekövetkezett. Sajgó kebellet veltük a szomorú hírt, hogy *Simor János*, bibornok, esztergomi érsek, Magyarország Hercegeprimása, a magy. kath. egyház első főpapja nincs többé! Rövid betegség törte meg életerejét, annyi nemes tett rugóját; meghalt tüdőszélhűlésben élte 78-ik, püspöksége 34-ik, érseki s hgerprimási tiszte 25-ik, bibornoksága 18-ik évében. Jóni, mikor Isten hív. menni, midőn küld, sirva időzni a földön, mely nem a miénk: ez volt az ember sorsa tegnap, ez ma is!

Már a gyászos esemény legelső hírére a gyászlobogók egész sora tünt fel az egyházi- s köz. épületeken, jelezvén a fájdalom nagyságát azon veszteség fölött, melyben a végzéseiben kifürkészhetetlen Mindenható minket részesíteni kegyeskedett. Az ország katolikusainak, valamint egyéb vallásu polgárainak — mert hát Simor nemesak az egyháze volt — közrészvéte jan. 28-án kísérte a legjobb embert, a leghűbb hazafi, a legpéldásabb pap, egyházfő holt tetemét az esztergomi főszékesegyház kryptájába; azon főszékesegyházéba, melynek építése ő általa történt bevezetését az oszlopesarnokban a hercegeprimási címerben ezen egy szó jelzi: Consummavit. Azon pillanattól kezdve, hogy *Császka György*, szepesi püspök a drága tetemet beszentelvén, az anyaföldnek visszaadta, különösen érezzük veszteségünk súlyát; most érezzük csak igazán, hogy árvák vagyunk, elvesztvén legjobb atyánkat.

Fájdalmunk enyhülést nem nyerhetne, ha nem vigasztalna a tudat, hogy bár elköltözött tőlünk a kegyes főpap, kiről mondhattuk szt. Pál apostollal (Zsid. 7. 26.), hogy *ilyen* kellett nekünk; de azért mégis köztünk maradt, közöttünk él. És pedig nemesak azon értelemben, mint Cícero kifejezte, hogy *vita mortuorum in memoria vivorum est*, hanem szelleme által, mely eszelekedeteinkben tündöklő példánykép gyanánt folyton szemünk előtt lebegjen; és szelleme nagyszerű alkotásai által, melyeket az örök Clio ragyogó betűkkel jegyzett az élet könyvébe. Igen: *Simor nevét a magyar Sion ormai hirdetik az utódoknak, ő alkotásaiban tette magát halhatatlanná!*

Tisztelve bámuljuk fenkölt gondolkozásmódja pompás termékeit, melyekkel az Isten nagyobb dicsősége előmozdítását célozta, építvén templomokat, kápolnákat, emelvén szobrokat stb.: itt csak a győri székesegyházra (1864), az esztergomi várfoki szt. István-kápolnára (1874.), a Bakács-kápolnára (1875.), a drégelyi Szondy-kápolnára (1885.) és, amit legelől kellett volna említenem, az általa oly pazar módon diszített esztergomi bazilikára utalok.

És nem a leghálásb kegyelettel kell-e adóznunk azon áldozatokért is, melyeket a kulturális érdekek előmozdítására, a nevelés, a vallás-erkölesös nevelés oltárára tett? Itt bölesödét, ott óvót, majd népiskolát, főleg apácák gondozására bizott leányiskolákat alapít, a meglévőket berendez, főtartja,

segélyezi stb. Itt csak a győrszigeti (1861.), az esztergomi (1872.), a komáromi (1877.), budapest-józsefvárosi (1880.) leányiskolákra, a bajnai mintaiskolára (1875.) utalok.

Mit szólunk azon atyai gondoskodásról, melyben a népnevelés munkásait, a papokat, tanítókat, apácákat részesítette azáltal, hogy ezek kiképzésére s nevelésére megfelelő intézeteket létesített, ezeket a szükséges felszereléssel ellátta s a működő erőket, nemes szívének sugallatát követve, folyvást jobb és jobb helyzetbe juttatni iparkodott. Elég legyen itt csak arra utalnom, hogy a győri püspöki megyében segélyalapot hozott létre az elagott papok részére (1862.), hasonló célra az esztergomi megyei papok részére 100.000 frtos alapítványt tett (1883.), a szegényebb sorsú káplányoknak 100—100 frtnyi évi segélyt adott, ami 12 ezer forintot tett ki évenként (1872. óta), a szegény iskolatanítók segélyezésére 100.000 frtnyi alapítványt tett (1880.), a nagyszombati káptalan fölsegítésére pedig ugyanolyant (1882.) stb.

Ki ne ismerné azon nemes áldozatkészséget, melyet a testi ügyefogyottak, a szegény elhagyott árvák irányában a legujabban is tanusított, midőn Esztergomban kórházat, Nagyszombatban fi-, Esztergomban pedig leányárvaházat alapított? Hogy fáj a szive, midőn helyszüke miatt több folyamodó kérését az árvaházba való fölvételt illetőleg el kellett utasítania, leghivebben bizonyították azon könnyek, melyeket az ünnepélyes megnyitás

alkalmával hullatott; úgy, hogy már is suttogtak, hogy a legjobb szívű főpap még egy árvaházat szándékozik alapítani.

De nem folytatom. Kétségkívüli dolog, hogy Simor szívvel-lélekkel esüngött a legszentebb ügyeken, hogy ezeket a legnagyobb áldozatokkal az egyházfői méltósághoz méltón szolgálta; ha mindazonáltal maradt még sok, ami az ő nagylelkűsége mellett is még mindig Maecenásokra vár, az csak a volt szükség s hiány nagyságát jelenti; de nem nemes szive meghidegülését. Oh, hány terv, szándék, hány főséges elhatározás dőlt dugába az egyházfő megrendítő halálával? Midőn a halál sötét árnyéka kezde már ráborulni, midőn a hideg halálveríték már nagy cseppekben ült homlokán: mint fájhatott lelkének-szívének, hogy anyagi, hatásaiban talán kiszámíthatlan fontosságú tervét meg nem valósíthatta! Ő, ki midőn személyét ünnepelték, ezen alkalmat is csak arra használta fel, hogy saját maga ünnepeltetése helyett másoknak szerezzen ünnepet adományáival: Isten tudja, mivel akarta emlékezetessé tenni, hogy csak egyet említsék, pl. esztergomi érseksége 25 éves jubileumát, melytől már alig egy év (1892. jan. 20.) választotta el?

Ezt, valamint egyebeket is csak a Mindentudó tudhatja, a kitől ő, ki az emberektől sem dicsőretet, sem jutalmat nem várt, meg is kapja érte a legjobban megérdemelt babért!

Adjunk hálát Istennek, hogy a tudományok s

TÁRCZA.

Reminiscenciák.

II.

»Az öreg bácsi« néven ismerte kicsije, nagya nemcsak falujában, hanem messze vidéken. Apja lehetett volna az egész falunak, mert *kettőn* kívül mindannyi tanítványa volt: e kettő közül is csak az egyik benszülött, a másik bevándorlott.

78 évnek nehéz terhe görnyesztette már »az öreg bácsi« vállait és 56. helyben töltött, tanítási évnek vasfoga készítette elő a megsemmisítő halálnak. Még csak 6 éve is oly rajongó odaadással működött iskolájában Valódi élvezet volt csak egy óráskát is elhallgatni előadásából. A hallgató nem hitt szemeknek, nem füleinek, ha látta azt az ifjú hévvel vezetett tanítást, ha hallotta azokat a lelkes, azokat a legesekélyebb indulat nélkül való, tiszta, igazán atyai szeretetből fakadó szavakat, miktől 60 évi terhes tanításkodás sem volt képes a szelidség, a higgadtság, az önfeláldozó atyai szeretetnek erényeit csak egy pillanatra is elhomályosítani.

De ha szíven hordta tanítványainak előmenetelét, nem kevesebb gondja volt faluja jólétének előmozdítására. Hej mikor úgy összeültek ezelőtt a két öreggel — kik nem az ő tanítványai valának — s végig pillantottak a rendezett utczákon, a szép zsindelyes házakon, akkor jutott csak eszükbe, mit művelt az »öreg bácsi!« Ha úgy fölkelnének sirjaikból az ősök, bizon' bizon' nem találkoznék, aki falujára ismerne.

56 évvel ezelőtt pusztaság volt ott. Nádfedelű házaknak se hire se hamva, zsuppal tetőzték azokat. Kémény, az luxusnak tekintetelt s egyetlen egy ház sem dicsekedhetett vele, ott ment ki a füst, ahol rést talált. Az utczák tele pocsétákkal, az udvarok giz-gazzal, ártalmas gyomokkal, mérges bürök s effélékkel. A népnek egész tudománya abból állott: *ha van mit, hát eszünk, ha nincs, lopunk!* Ha valami szükséges ruhadarabot akartak venni, legtöbbször könnyű szerrel jutottak hozzá, jaj de sokan meg is ülték érte a vármezeje házát. Fényezésről persze fogalmuk sem volt. Az emberek még hagyján, de az asszonyok a piszok megtestesült típusai valának. Az iskola, no ahhoz szó sem fért. »Nagyapánk se tudott írni, olvasni meg számolni csak vesszőn, mégis megélt holtáig« így gondolkodtak. De meg is látszott rajtuk. A majd-

irodalom bőkezű Maccenása, ki ezen czélokra ezeket költött évenként, úgy hogy most utódjának százezrekre becsült könyv-, kép- és műkincstárt hagyhatott, ezen téren tett áldozatai mellett más téren is oly sok jót tehetett, oly soknak könnyeit felszáríthatta.

Mi teljes elismeréssel, hálával adóztunk az egyházfő jó tetteiért már életében; szeretettel teljes, tapintatos eljárásáért a magyar egyház, főleg az újabb időben hányatott hajójának kormányzásában; s e tekintelben, valamint egyebekben mindig a legnagyobb megnyugvást keltő bizalommal viseltünk az egyházfő minden intézkedései iránt. Ennek több ízben a nyilvánosság terén is adtunk kifejezést.*) Most, midőn az egyházfő már nincs az élők sorában, most, midőn kegyhahászatról, személyes tekintetekről nem vádolhat senkisé, a legnagyobb önérzettel ismétljük ugyanazokat, s semmi okunk sincs itéletünket megváltoztatni, nincs s nem is lehet semmi okunk az ő érdemeit kisebbiteni vagy elhallgatni akarni. Úgy van; ami Simort ünnepeltté tette életében, ugyanaz teszi kegyeletessé emlékét halálában is.

Távol legyen tőlem, mintha én Simor felett itéletet mondani akarnék; különösen most, midőn szívem még föl sem ocsudott a fájdalom s bá-

*) Főleg a kör ez füzetben: Simor János élet- s jellemrajza. 50 éves papi jubileuma alkalmával írta Zelliger Alajos. Budapest. 1886. »Hunyadi Mátyás« intézet nyomása. 8-r. 16 lap.

nem baromiségig ható élet annyira satnyává tette az évi nemzedéket, hogy éveken át képtelenek voltak katonának valót kiállítani. Hja, mikor abban a régi világban a bíró uram bérese beállított az iskolának nyilvánított helyiségbe, vajmi keveset is tanulhattak tőle a különben sem nagyon tudománysozomjas nebulók.

És most?

Alig van még nádfedelű ház is, mind zsendelyes. Az utcák végig két rendben eper- és nyárfákkal váltakozva vannak szegélyezve. Utaik járhatók, mellettök kétfelől széles árkok a víz felfogása és levezetésére. A falak tiszták, a konyhák rendes keménnyel bírnak. Minta népiskola, mindenféle a tanításhoz szükséges tanszerekkel. Iskolakert, csinos községháza, a házak mellett kisebb-nagyobb konyhakertek. Viruló rétek és jól művelt szántóföldek. Az iskolában könyvtár népies olvasmányokkal, a községbe 1 napilap és 3 hetilap jár. Az asszonyok oly csinosak, oly szemretermettek, hogy ritkítják párjukat. A legénység szálás, mint a sudár fa, alig van, aki »be nem válik.« A lakosság jólétének előmozdítására szorgalmasan üzik a kosár- és szakasztófonást, a méh- és selyemtenyésztést. Még egy kis kápolnácska is épült az iskola mellett, hová a régi rossz erkölcsöket le-

nattól. Nem; erre én sem hivatást, sem képességet nem érzek magamban. Átengedem ezen szép, de nehéz tisztet azoknak, kik talán inkább lesznek képesek fölemelkedni azon magaslatra, melyről majd ezen nagy férfiú fölött ítélhetnek. Simor mostan már a történelemé, a hivatott történetírók ítéljenek fölötte elfogulatlanul, s jelöljék meg a helyet, mely őt megilleti. Én soraimban nem akartam egyebet, csak, felhasználva a szomorú alkalmat, rövid visszapillantást vetni egy nemesen eltöltött életre, hogy a népnevelők szívét rokon kegyeletes érzelmekre hangoljam a kath. nevelés dícső bajnoka iránt: hogy mindnyájunk szívét eltöltse a leghőbb lelkesedés lángja azon czélok iránt, melyekért az elhunyt főpap mint vitéz, megalkudást nem ismerő zászlótartó oly derekasan küzdött élte utolsó lehelletéig. Azon hitben, hogy ezt elérnem sikerült, zárom soraimat azon imaszzerű, a t. olvasók nevében is kifejezett kívánsággal kíséretében:

Requiescat in pace!

Zelliger Alajos.

A képezde és a latin nyelv.

Nem hagyhatom szó nélkül Bertalan Vincze úrnak e becses lapok f. é. 3. számában megjelent »A kath. tanítók nagygyűlésének tárgyaihoz« című cikkének azon részét, vagyis jobban mondva, B. úrnak azon kívánságát, hogy a tanítóképző tantervébe a latin nyelvet is fölvegyék.

vetkezett hívők ünnepnap és előtti délutánokon összejönnek vezekelni ősi bűneikért, és esdeni a Mindenható kegyéért. Am ez még nem mind. Sok-sok volna leírni azokat a változásokat, mikén a község 56 év alatt keresztül ment.

És mindez kitől és hogyan?

Erre csak »az öreg bácsi« tudna megfelelni, azaz szegény ő sem; mert már ott nyugszik a fekete göröngy alatt . . .

6 éve nem tanított. Betegség lepte meg az elfáradt tagokat s kénytelen vala nyugdíjért folyamodni. Kapott is évente 120 frtot. Ebből élt öreg hű párjával. Nemrég olvastam egyik fővárosi lapban róluk: »Szegény házaspár, majdnem éhen halt meg a csekély nyugdíj mellett.« — Ugyancsak meggyűlölték az istenek azt az embert, akit magyar tanítóvá tesznek! . . .

» . . . A tanító elhunyt, és akkor neje kénytelen volt házról-házra járva összekoldulni a temetési költséget«, ezt is olvastam ama lapban. Kell-e ehhez kommentár?!

Szegény halott, népednek jövője anyyala, karunknak utánozandó mintaképe, nyugodjál békén, legyen könnyű sírod felett a hant!!!

Váczy István.

Kezdem pedig minden kitérés nélkül mindjárt ott, a hol B. úr azt mondja, hogy a latin nyelv mintegy folytatására a gimnáziumi (már én csak így írom!) 5. 6. osztálynak — »mint kötelező tantárgy okvetlenül fölveendő.«

Igy, papirosan, csak szépen hangzik ez; de nézzük meg, mit mond hozzá az élet!

A képezde növendékeit veszi a gimnáziumból, a real-, polgári és — nem épen kis számmal — az elemi népiskolából is. Tudtommal sem a real-, sem a polgári, sem pedig a népiskolában latin nyelvet nem tanítanak.

Hol akarja már most kezdeni B. úr ezekkel a latin nyelv tanítását? Mert nem hiszem, hogy azoknak, kik eddig a latin nyelvet csak hirtől ismerték, mindjárt Liviust, Horatiust vagy Cicerot adja kezébe fordítani! — Mert csak így lenne folytatása a gimnázium 5. 6. osztályának.

Vagy talán meggondolja magát B. úr és kezdi ott, a hol a gimnázium első osztályában? Hanem, hogy végzi el akkor két év alatt azon tananyagot, melyre a gimnázium 6. évet fordít? Azt hiszem ez maga elegendő volna annak bebizonyítására, hogy B. úr — megboacsáson — indítványát nem gondolta meg.

Igaz ugyan, hogy indokolja is; hanem az indítványa támogatására felsorolt érvek — szerény véleményem szerint — csakis *támogatják* ezt. Leghathatósabb még az, hogy az a kántortanító, ki érti azt, a mit a szertartások alkalmával (melyeknél *közvetlenül* és nem, mint B. úr mondja, *közvetve* vesz részt) énekel vagy mond, teljes szívéből átérve, a kántori méltóságot és a közajátosságot nem sértően is fogja ezt cselekedni. Higyje el azonban B. úr, hogy sok kántortanítót ismerek, ki latin nyelvet sohsem tanult, mégis a legszebben mondja el a maga részét.

Arra pedig, hogy egy kollegája folyton a »classikus«-sal dobálódzott és csak évek mulván jutott eszébe megkérdezni, hogy ez a szó tulajdonképen mit is jelent, meg, hogy egy 6. polgárit végzett az általános »demoralisatiótól« várta a nemzetek boldogságát, én is csak nevelhetek.

Az ilyenek méltán meg is érdemlik, hogy ki-nevessék, mert — többnyire hiúságból — oly szavakat használnak, melyeknek értelmét nem tudják. És ennek nevetés vagy maró gúny a legjobb el-lenszere. Ha pedig erőnek erejével tudományos(?) mázt akarsz a beszédedre kenni, tanuld, meg az idegen szavak értelmét!

Hathatósabban látszik támogatni B. úr indítvá-nyát azon állítása, hogy önönmagát képező tanító csak a latin nyelv tudásával képes alaposan meg-érteni a különböző kifejezéseket; a minők pl. paedagogia, didactica stb. Ez egy kis túlhajtása a latin nyelv fontosságának. Mert kérem szeretettel B. urat; ha a latin nyelv olyan szükséges ezek alapos meg-értéséhez, akkor ép oly szükséges a görög (nem is említve a francia, angol, olasz stb. nyelveket) nyelv is; mert — hogy többet ne mondjak — a cikkében e helyütt felsorolt tíz szó közül nem több csak 8 — »mond« nyolcz — görög eredetű, mert paedagogia nem egyéb mint a görög παις =

fiú és αγωγή = vezetés összetétele; didactica διδασκειν = tanítani; ornithologia ὄρνις = madár és λόγος = tan; zoologia ζῷον = állat és λόγος = tan; astrologia ἀστρον = csillag és λόγος = tan; physiologia (és nem phisyologia, mint B. úr írja. Sajtóhiba volt. *Corrector.*) φύσις = természet és λόγος = tan; philo-sophia φίλος = barát és σοφία = bölcsesség; archeologia αρχαιος = ó, régi és λόγος = tan.

Ha tehát a különböző szavak *alapos* megértésé-hez szükséges a latin nyelv, akkor szükségesek a görög és más nyelvek is; tehát ezeket is kellene tanítani.

Beszéljenek a mi tudósaink magyar nyelven, elég gazdag a magyar nyelv, hogy fogalmainkat azzal fejezzük ki. Legyen nekünk a paedagogia = ne-veléstan, a didactica = tanítástan, az ornithologia = madártan, a zoologia = állattan, az astrologia (össze nem tévesztendő az astronomia = csillagá-szattal) = csillagjósástan, a physiologia = élettan, a philosophia = bölcsélettan, az archeologia = ré-giségtan és meg fogja érteni minden magyar. Többet használ minden latin nyelvtanulásnál egy jó »idegen szavak szótára.« A ki képezni akarja magát, az nem fogja, — de nem is szabad neki, — restelni az utánkeresést; sőt szorgalmasan tanulmányozza is a szavakat.

A mi az egyenjogosítást illeti, csak a real-iskolára utalok, a hol szintén nem tanulják a latint.

De elég erről. Azt hiszem, eleget bizonyítottam. Van azonban még egy igen fontos körülmény, a miért én a latin nyelvet a képezdei tantervbe fölvehetőnek nem tartom és ez a *túlterhelés*. A képezde már mai állapotában sem felel meg kel-lőleg földadatának mert a szakműveltség mellett még általános műveltséget is kell nyújtania és a mint *Dreisziger* »*Önképzésünk akadályai*« című munkájában olvasom, »a négy évfolyamú tanító-képzők 106 heti óraszámából a paedagógiára 15 óra jut, míg a többi 91 órát más tárgyak emésztik föl«. Hová jutunk, ha most még a latint is odaveszszük!?

Csak még egy megjegyzést és ezt nem a latin nyelvre, hanem a tankönyvekről írtakra. Nem min-denütt tanítják a neveléstant első fokon. Én csak egy képezdét ismerek, a bajait, azért csak erről szólhatok. Itt az I. osztályban, a test és egészség-tant tanulják, a II. osztályban (a mellett, hogy a gyakorló iskolában mintá tanításokat hallgatnak) a tanítástant és lélektant és csak a III. osztályban kerül sor a neveléstanra. Tehát 18—19 éves ifjak hallgatják ezen magyarázatokat.

Hogy magához a tételhez szóljak, arra igen ke-vésnek érzem magamat, de hogy egy — szerény hiedelmem szerint — helytelen nézetről elmond-tam véleményemet, azt — úgy hiszem — nem fogják rossz néven venni. *Schäfer Károly.*

Az igazság szolgálatában.

Tapasztalatból és a tanügyi lapok repertoriu-maiból tudom, hogy a tanítók ügye ritkán talál simulékony kezű pártfogóra, ritkán megbízható

szavu és határozott jellemű barátira, és még ritkábban önzetlen jótévőre; de azt is tudom, hogy a mint sötét éjszakán egy kiváló fényű csillag beragyogja a pislogó csillagokat, és tündöklő fényével a körülötte lévő csillagokat egygyé kapcsolva tünteti szemünk elé, úgy a tanítók egén is vannak időről időre ilyen csillagok, melyek messzemenesse, egészen a szivekig beragyogják az alvó csillagokat.

Igen, vannak ilyen csillagaink; igen, vannak ilyen velünk érző barátaink. És kik ezek? Az igazi hazafiak, az igazi és nem szimuláló humanisták, a papok és tanítók. Ezekhez szólok, ezekhez emelem tekintetemet.

Az ügy és menete, tisztán a tanítói önállóság ügye és azért is nyilvánosságra hozom, mert milyenségevel a tanítóság érdekkörébe tartozik. Ügyem lefolyása a következő:

K.-ban van két önálló tanítói állomás: az egyik: kántor-tanítói, a másik: II.-od osztályu tanítói. 18...-ik évben a kántortanítói állomás megüresedett. A pályázat ezen állomásra úgy volt kiírva, hogy azon esetben, ha a kántortanítói állomásra a helybeli II.-od osztálybeli tanító megválasztatnék, a II.-od osztálybeli tanítói állomásra pályázni szándékozóik is felhivatnak. Én nem a kántortanítói, de a II.-od osztályu tanítói állomás elnyeréseért folyamodtam, és meg is lettem választva.

A II.-od osztálybeli tanító lett első osztálybeli tanító és kántor, és ezért elhagyva a II.-od osztálybeli tanító lakását, jövedelmét és osztályát, átvette a kántortanítói állást és átment a kánt. lakásba. A II.-od osztálybeli tanítói állomást én foglaltam el.

A lakás, úgy a mint azt elődeim 17 évig bírták nekem jutott rendelkezésemre, az „Iskolai vallományban» megállapított dotációval együtt. Az osztályvezetés azonban feleséreltetett. Ez ellen nem szóltam az első évben semmit, és megjegyzés nélkül tanítottam az első és második — együttes — osztályban.

A második iskolai év megkezdése előtt azonban megmondtam kartársamnak, hogy miután a III.—IV.—V.—VI. osztály vezetése a II.-ik osztályu tanító kötelessége, azért a II.-ik osztályt — III.—IV.—V.—VI. — ezentúl magam szándékozom vezetni. Kartársam felszólalásomat megtámadtatásnak deklarálva, az ügyet az iskolaszék elé terjesztette. Az iskolaszék néhány magtalan ok előhozása után, oda módosította az iskolai vallományban kitüntetett rendet, hogy: miután az öregebb tanítónak joga van az osztályok között választani, stb. stb. ezentúl az első osztálybeli tanító fogja vezetni a II.-ik osztályt.

Lássuk most, hogy mennyire jogos, és mennyire jogtalan az iskolaszék eljárása:

A II. osztálybeli tanító kántortanítóiá váló megválasztatása után leköszönt a II.-ik osztályu tanítói állomásról, és minden ehhez való jogáról.

Ezen állomásra nem előléptetés, de választás útján lett kinevezve. Egy napon, egy jegyzőkönyvvel lettünk megválasztva, ki tehát itt az öregebb tanító?? De ha ez nem is így történt volna, a mint

történt, jogos-e az iskolaszék eljárása akkor, ha az iskolai vallományban ez foglaltatik:

1. A volt K... fele népiskola K... ra való áthelyezése oly módon hagyatott jóvá, hogy az előbbinek iskolavallományilag biztosított évi jövedelme K... r. k. iskolánál alkalmazandó II.-ik osztálybeli tanítóra átruháztassék.

2. Az iskola épület nyugati része II.-ik osztályu tanszobából, s ugyan ezen iskola tanítójának két lakszobájából stb. áll.

3. Az első osztályu tanítónak kötelességei közé tartozik a kántorság is.

Kell-e ehhez kommentár? Az iskolai vallományban világosan meg van határozva, és kitüntetve, hogy: mennyi az első osztálybeli tanítói és kántori, és mennyi a II.-od osztályu tanítói járandóság. E járandóság az osztályhoz van kötve.

En a II.-ik osztályu t. állomásra vagyok megválasztva, tehát ezen osztály hozzám tartozik, és ezen osztály mellett a járandóság is. Igen, de én az iskolaszék böles és tapintatos intézkedése, és pláne határozata folytán az I.-ső osztály tanítója vagyok. Melyik osztályu tanítófizetés illet engem most?

Az iskolai vallomány szerint tehát, sem a II.-ik osztálybeli tanító fizetését jogosan nem követelhetem, mert I.-ső osztálybeli tanító vagyok tényleg, de az I.-ső osztálybeli tanító fizetését sem kaphatom — mert kántor nem vagyok.

Két székem van e szerint, de egyikem sem ülhetek jogosan, melyikre üljek? az iskolaszékre talán?

Ezen iskolaszéki határozat azonban nem elégítette ki az iskolaszék paedagogiai tevékenységét és tanügyi ujtásait: volt annak folytatása, és még lesz is, és pedig:

Az elsőosztályu iskolateremben mult tanévben 86 tanítványom volt, kik közül többen 9—10 évesek is voltak, és sem írni, sem olvasni nem tudtak. Ifju erővel, és erős akarattal hozzá fogtam a tanításhoz és 4 tanítványt kivéve, valamennyit írni olvasni megtanítottam. Ezen eljárásom által ezen tanévre a II. osztály — a III.—IV.—V.—VI. — jóval többet kapott, mint az előző években; ezért is a padok itt tömöttebbek lettek. Ügytársam iskolája túltömöttsége ellen panaszt emelt az iskolaszéknél. *)

Az iskolaszék 1890. évi deczember hó 14.-én ülésezett és azt a határozatot hozta, hogy:

»Miután a II.-ik osztályu tanterem túltömött, a világos, utcárányiló ablakkal bíró lakszobámból, — a mely nagyobb mint a tanterem — iskolát, és a nedves, penészesfalu tanteremből lakszobát fognak alakítani. Az átalakítás tavaszra — illetve — a szünidőre van kitűzve.«

Midőn ezen tanítói állomásra pályáztván személyesen megjelentem, az akkor még megválasztandó tanító lakását úgy mutatták, a mint az most is használatban van, és a melyet »állomásom elfoglalása után is minden megjegyzés vagy feltétel nélkül rendelkezésemre adtak«

*) Ezen eljárásra nem az iskola iránti szeretet, de privát incidens adott ügybuzgóságot. Elégge bizonyítja ezt a bejelentési idő.

En tehát jelenlegi lakásomat nem ideiglenesen, hanem véglegesen, és nem feltétellel, hanem joggal foglaltam el.

Ha az iskolaszék, 18 év alatt kétszer történt tanítótáváltozás alkalmával, az iskolatermet megváltoztatni, valamint a tanító lakását iskolateremmé való átváltoztatását szükségesnek nem tartotta és, ha a tanító jogtalanul foglalta volna el a jelenleg szóban lévő szobát, rendreutasítással nem élt, akkor most sincsen joga ezen határozattal a nekem kijelölt lakást feleserélni.

Kit is okoz az iskolaszék az iskolaterem túltömöttségével? Egyenesen engem, és pedig azért, mert: sok tanítványt megtanítottam írás olvasásra és felküldtem a III-ik osztályba. Ezért hála jeléül olyan szobát jelöl ki számomra az iskolaszék, a mely: sokkal kisebb lenne jelenlegi szobámnál, a melyben soha a nap világozása, de csak árnyéka sem frísítene fel napi iskolai fáradozalmaim után, a melyben nevelés falakból lecsapogó víz hidegborogatás-ként hűtené le az iskolában felmelegedett ereimet, a melyben megbetegedve, az ablak alatt lévő kútból vizet merítők dörömbölését altató dalként hallgathatnám.

Tudom és értem azt, hogy könnyebb volna lakásomat iskolává, és az iskolatermet lakássá átváltoztatni, *de erősen hiszem, lesz még ember, aki az elárvult tanító ügyét meg fogja védeni, az epébe mártott nyíl éle ellen.*

Az iskolai vallományban épenséggel nincsen megemlítve az, a mit az iskolaszék említ, hogy: *a II-ik osztályu tanterem az iskolaépület nyugati részén, és elül lévő szobában volna meghatározva.*

Ez tehát csak traditio. De ha az iskolaszék szorosán az iskolai vallományban megállapítottakra hivatkozik, akkor jól van; a II-ik osztály az enyém és vele a békesség is.

Adjátok: a mi az Istené, Istennek, és a mi a Királyé a Királynak; de — *ami a tanítóé, a tanítónak!*

Kérjétek, és megadatik nektek.

Kérelmeztem — és várom a megadatást!

B. P. A.

Egyesületi élet.

A kath. tanítók nagygyűlését előkészítő bizottság üggyiratai.

Tekintetes Előkészítő Bizottság! A kath. tanítók első nagygyűlésének tárgyaira a szalka vidéki kath. tanító-egyesület által hozott határozatokat van szerencsém tisztelettel megküldeni. (Az ügyre való tekintetből az elaboratumot a jövő számban közöljük. Szerk.) Nem hizelegünk magunknak, hogy kimerítő munkát végeztünk; a hiányokat mások pótolják! A sietséggel inkább lelkesíteni óhajtunk! mert a bejelentések lassan érkeznek. Már ezúttal van szerencsém jelenteni, hogy az egyesület három tagot küld s magammal együtt még három önként vállalkozott a nagygyűlésre! Szóba került a nagygyűlés helye is. Úgy véljük, hogy az ország

központjában mégis legtöbben jelennének meg. A nemes fáradozásra szívemből Isten áldását kívánva vagyok Kisgyarmat, 1891. január 20. kiváló tisztelettel Kovács József, esperes, egyesületi elnök.

Irodalom és művészet.

— **Irodalmi jelentés. I. Bölcséleti Folyóirat.** A keresztény szellemű bölcsellettudomány ápolására. Szerkeszti és kiadja dr. Kiss János, a Szent-István-Társulat igazgatója, Budapest, IV. Lövész-utca 13. sz. Évenként 4 füzet, mintegy 50 ívnyi terjedelemben. Ára egész évre 5 frt. Etiam erga sacra. Megrendelhető a szerkesztőnél. Jelenleg VI. évfolyamában van. — **II. Hitstudományi Folyóirat.** Szerkeszti és kiadja ugyanaz. Évenként 4 füzet, mintegy 50 ívnyi terjedelemben. Ára 5 frt. Etiam e. s. Jelenleg II. évfolyamában van. — Mind a két folyóirat tömeges pártolásra érdem s. — **III. Melcher Alajos. Levelek egy fiatal lelkészhez.** Fordította és magyar viszonyokra alkalmazta dr. Kiss János. Két kötet. Ára kötve 3 frt 80 kr. Etiam e. s. Valóságos arany könyv. Még csak néhány példány. — **IV. Melcher Alajos. Hitelemző beszédek.** I. kötet a hitről II. a parancsokról; III. a malasztrol és eszközeiről. Fordította dr. Kiss János. Egy kötet ára 1 frt 80 kr. Etiam e. s. Az eredeti rendkívül kedvező fogadtatásban részesült. A magyar kiadás sajtó alatt van; már most megrendelhető a fordítónál.

— **Beküldetett: Em'ekiratok (folyamodványok)** Gróf Csáky Albin vallás és közoktatásügyi magy. kir. miniszter úr Ó Nagyméltóságához felterjeszté a magyarországi néptanítók országos bizottsága. Közrebocsájta Somlyay József, a IV. e. gyűlés rendező bizottságának jegyzője.

— **A magyarországi róm. kath. papság egyetemes névtára 1891-re.** Már két ízben jelent meg szerkesztésem alatt ezen mű: először 1880-ban egy terjedelmesebb és másodikban 1887-ben egy rövidebb kiadásban. Most a 3-ik kiadást rendezem sajtó alá. Oly művet szándékozom ezzel a magyarországi főt. papságnak nyújtani, amelynek levelezési- és számos egyéb hivatalos teendőiben a legnagyobb hasznát fogja venni. Ennek igazolására elégséges röviden jeleznem e mű tartalmát: 1) Az egyház központi kormánya Rómában. 2) Az egyház statisztikája az öt világrészben. 3) A magyarországi papság érseki tartományok és egyházmegyék szerint. Mindegyik egyházmegyénél az egyházfő, a káptalanok, a központi hivatalok stb. után következnek a plébániák, a vármegye postai, vasúti, távirdai és gőzhajózási állomás megjelölésével. Fel lesz tüntetve, mikor keletkezett a plébánia, kinek tiszteletére épült a templom, mióta vezetnek az anyakönyvek, ki a kegyur, a hívek száma, az uralkodó nyelv, a fiökközségek, a plébános és segédlelkész teljes címökkel. 4) A tábori papság. 5) A szerzetesrendek 6) A nőszervezetek. 7) A papság betűrendes névjegyzéke. 8) A kegyurak betűrendes jegyzéke. 9) A plébániák b. r. jegyzéke. 10) A fiökközségek jegyzéke betűrendben. Terjed körülbelül 50—60 negyedréti ivre Havi »Közlöny»

alakjában. Megrendelési ára félvászonba kötve 5 frt. Meg fog jelenni 1891. ápril havában. *Tokody* Ödön, uj-pécsi róm. kath. plébános.

— **Ébredjünk és egyesüljünk** ez. folyóirat 1. füzeté, mely a Magyar ifjúság rózsafüzere és Hunyady Mátyás egyesült új évfolyamát, és a sz. Péter láncszövetségének közlönyét képezi. Megjelenik Székes-Fehérvárott. Ára egy évre 3 frt.

— **Budapest tervrajza.** Kiadja *Lampel* Róbert (Wodianer F. és Fiai) es. és kir. udv. könyvkereskedése és könyvkiadóhivatala Budapesten (Andrássy út 21. sz.) Ára 50 kr. — Szép, pontos és világos térkép.

— **A szt. Család kis követe.** Szt.-József társulatának terjesztője. *A ponyvairodalom pótlója.* 1. szám, 16 lap. Megjelenik, minden hónapban egyer, a hó közepén. Megrendelhető egyedül *Mészáros* Kálmán sz. Fer. r. atyánál Budapesten a Ferenciek zárdájában. Kiadó és tulajdonos: *Szemenyei* Mihály, plébános, szerkesztő: *Mészáros* Kálmán. Ára egész évre postai küldéssel 60 kr., darabja 5 kr., postán küldve 6 kr. A ponyvairodalom kiküszöbölésére 50 darab 2 frt 25 kr., 100 db. 17 frt 50 kr. A főt. lelkészkedő papság jól teszi, ha a füzeteket hiveinek ajánlja és terjeszti.

— **Polgári leányiskoláink fogvatkozásai.** Irta *Neményi* Imre, az újpesti kir. állami polgári leányiskola igazgatója. — Szerző bírálja a polgári leányiskolák tananyagát és az egyes tantárgyak óraszámát. A tantárgyak közül a kath. hittannal is foglalkozik. Egyes megjegyzései megállják helyüket. De az elfogultság netovábbja az, midőn így ír: »a felebaráti szeretet vallásának országszerte elterjedt tankönyve minden lapjáról a tanuló növendék az ádáz gyűlöletnek és legelkeseredettebb intolerantiának az ígeit olvassa és tanulja.« Az meg pláne nevetséges bolondgomba, hogy a katekizmus és biblia Casanova Memoires-jai és Boccaccio »Decamerone«-jához hasonlítanak. Különös, hogy a felekezetek hittani tanítási könyveivel nem foglalkozik. Csak a kath. tankönyvek bántják. Nem jelent-e ez valamit? Nem amolyan csendes (?) gyűlölet és enyhe (?) intolerancia-e az? —r.—s.

Gyűjtés

a kath. tanítók orsz. árvaháza s aggjainak menedékházára:

A Sümegh-városi kath. tanítói kör 38. sz. gyűjtőívén:

Mild Mihály, prépost Sümegh 3 frt, Vida János, káplán Sümegh 1 frt, Bánfi Alajos, igazgatótanító Sümegh 1 frt, Exner Alajos, Sümegh 50 kr., Könyve József, Sümegh 50 kr., Károly János, tanító Sümegh 50 kr., Kocsis Károly, s.-tanító Sümegh 50 kr., Csigó Mária, tanítónő Sümegh 20 kr., Gallik Mariska, tanítónő Sümegh 50 kr. — Összesen 7 frt 70 kr.

A 696. számú gyűjtőívén:

Tarberezy József, plébános (gyűjtő) Muesi 1 frt

50 kr., Ruthart Pál, tanító 1 frt, Krapp Ferencz, ktanító 50 kr. — Összesen 3 frt.

Kucsera József, ktanító Szalakusz 1 frt.
Eddigi gyűjtés 1445 frt 20 kr.
és 6 drb II
Összesen 1456 frt 90 kr.
és 6 drb II

Közli: *Zelliger Vilmos*, biz. pénztáros.

VEGYESEK.

Számos törzselőfizetők — kik rossz néven vennék, ha lapunk küldését címükre megszüntetnők — mai napig sem intézkedett a lap megtartása iránt. A lapot nekik mindazáltal egyelőre tovább küldjük. Miután azonban senkinek sem akarunk terhére lenni, mély tisztelettel kérjük azon mult évi t. előfizetőinket, kik a jelen évben lapunkat járattni nem óhajtják, hogy minket erről vagy lev. lapon, vagy a lap visszaküldése által értesíteni sziveskedjenek, mert a bizonytalanság nagy és felesleges kiadásokkal jár. A kiadóhivatal.

B. e. Simor János, Magyarország hercegprímásának adakozásai a tanügyre, fi-, és nőnevelési czélokra: Budapest józsefvárosi iskola és tanítónők megalapítására 94.000 frt, győr-szigeti kórház, iskola és tanítónők megalapítása 70.000 frt, esztergomi szabad királyi városi kórház, iskola és tanítónők megalapítása 77.000 frt, komáromi sz. kir. városi kórház, iskola és tanítónők megalapítása 80.000 frt, érsekújvári sz. kir. városi kórház, iskola és tanítónők megalapítása 40.500 frt, ballassagyarmati sz. kir. városi kórház, iskola és tanítónők megalapítása 28.500 frt, lévai sz. kir. városi kórház, iskola és tanítónők megalapítása 35.000 frt, szélaknai sz. kir. városi kórház, iskola és tanítónők megalapítása 20.000 frt, selmeczi kisdudóvára 5000 frt, selmeczi zárdaépület vételére 11.000 frt, budapesti krisztinavárosi zárdaépület vételére 15.000 frt, esztergomi tanítóképezde építésére 13.000 frt, esztergomi szent-györgymezői kórház, iskola építésére és az ápoló tanítónők megalapítására 115.000 frt, sopronyi apáczáknak segély 1040 frt, esztergomi új gimnázium építéséhez 6000 frt, bajesi új iskolára 8300 frt, nagyszombati kis szeminárium alakítása 1184 frt, egyházmegyei tanítók fizetésének javítására 102.000 frt, hernalsi leánynevelő intézetnek 5000 frt, tanítók nyugdíjalapjához 1229 frt, esztergomi, székesfehérvári, szakolczai gimnáziumok segélyegyletének (a 1000) 3000 frt, komáromi elemi főiskolákra 5700 frt, miavai kerület iskoláira 2692 frt, udvardi iskolára 3000 frt, nagyszombati, budapesti és esztergomi tanítóképezdékre 19.392 forint, verebélyi iskolára 1600 forint, esztergomi reáliskolára 2000 frt, magán stipendiumokra 18.000 frt, drégelypalánki iskolára 350 frt, budapesti legényegylet házára 2000 frt, ezenkívül iskola-épületek és berendezésekre 1874—1895 kiadott 24.000 frt, tanügyre összesen 810.052 frt.

A magyar kath. tanítók nagygyűléséről a Bécsben megjelenő »Chr.Paed. Blätter« magyarországi tudósítója rövid értesítést közöl. Előadván a mozgalom keletkezését, az előkészítő bizottság által ajánlott tételeket, a következőket jegyzi meg: »A kath. tanítók nálunk eddig még nem tartottak nagygyűlést; azért nagy horderejű lesz, ha létesül. Ezen alkalommal figyelmeztetjük azon tanítóbarátokat, kik a nagygyűlés létrehozását feladatul tűzték ki maguknak, hogy óvatosan folytassák munkájukat; mert nálunk értenek ahhoz, hogy a kath. gyűléseket megakadályozzák.«

Meghívó tanító-gyűlésre. A veszprém-egyházmegyei tanító-egylet központi bizottsága 1891. évi február 9-én tartja Veszprémben a sz. Anna-iskola helyiségében d. e. 9 órakor első félévi gyűlését, melyre tisztelt kartárs urak ezennel tisztelettel meghívhatnak. A gyűlés fontosabb tárgyai: Jelentés 1-ször. Az egyházmegyei tanítók törzskönyvi adatairól. Jelentés 2-ször. A »Gondviselés« segélyintézet tagsági díjairól. Jelentés 3-ször. A körök gyűléseinek jegyzőkönyveiről. Jelentés 4-szer. A pályamunkákról. 5-ször. A kítűzendő pályakérdések. 6-ször. Egyéb jelentések és indítványok. Elmaradásukat kéretnek a t. taglárs urak előre bejelenteni, igazolni. Megyés püspök úr öméltósága atyailag gondoskodva, a bizottsági tagokat vendégszerető asztalához meghívja.

Az ételek emészthetőségéről a napilapokban közölt következő összeállítás megérdemli, hogy olvasóinkkal is megismertessük, mert az egészséges táplálkozásnál nemcsak arra kell tekintettel lennünk, hogy az étel bőséges tápanyagot tartalmazzon, hanem arra is, hogy mennyi időt igényel a kiválasztott táplálék. *Egy óra* emésztési időt igényel: főtt rizs. A rizs tehát az az étel, mely főzve legkönnyebben emészthető. *Másfél óra* emésztési időt: vert tojás, árpakása-leves, sült vad, puhára főtt alma és körte, almaiz. főtt lazac és főtt pisztráng. spínót, spárga, zeller, áttört bab és borsó, árpakása. *Egy óra 35 percet:* főtt velő és főtt szágó. *Két órát:* főtt tej, nyers tojás, sült marhamáj, főtt savanyú alma, főtt tőkehal. *Két óra 15 percet:* hal, felforratlan tej, főtt pulyka. *Három órat:* sült pulyka, sült vaddúd, főtt bárányhús, sült malacz, pirított burgonya, hüvelyes borsó, bab, lenese. *Két óra 45 percet:* tojásos pudding, pirított gyenge marhahus, csibebeccsinált, osztriga. *Három órát:* puhára főtt tojás, sült ürühus, nyers sonka, beffsteck, sült sovány marhahus, lepény. *Három óra 15 percet:* marhasült, rostbeef, főtt sárgarépa, saláta, kelkáposzta. *Négyfél órát:* sült disznóhús, friss sózott disznóhús, olvasztott vaj, keményre főtt tojás, régi sajt, friss sült kolbász, főtt marhahus, besózott marhahus, főtt burgonya, főtt fehér répa, ürühusleves, friss buzakenyér, főtt hagyma. *Három óra 45 percet:* főtt zsiros marhahus, vajaskenyér kávéval. *Négy órát:* főtt és sült szelíd szárnyas, ürüsült, borjusült, marhahusleves, besózott lazac, száraz kenyér kávéval. *Négy óra 15 percet:* szárnyas vad, főtt disznóhús főzelékkel. *Ötöt fél órát:* főtt gyenge ürühus, friss füstölt hús és savanyú káposzta. *Öt órát:* igen keményre főtt tojás, sült füstölt kolbász, sült öreg ürühus, főtt izmok, bőrök, belek, ökörfagygyu, cseresnye, szilva, mazsolaszőlő, mandula, gomba, dió, hüvelyes vetemények hüvelyei. *Hat órát:* régi páczolthús és sült zsiros angolna.

LAMPEL RÓBERT (Wodianer F. és Fiai)

császári és királyi udvari könyvkereskedés kiadásában

Budapest, Andrásy-út 21. sz.

teljesen átdolgozott új kiadásban jelentek meg a következő tankönyvek:

Kuttner Sándor. Első oktat. a földrajzban. Teljesen átdolg. Suppan Vilmos és Laukó Albert. Ára 30 kr.	— Erster Unterricht in der Erdbeschreibung. In Fragen und antworten. Umgearbeitet von Wilhelm Suppan, Ára 30 kr.
— Kis általános földrajz. Teljesen átdolgozták Suppan Vilmos és Laukó Albert. Ára fizve 48 kr., kötve 60 „	— Ugyanez. Magyar és Német szöveggel 40 „
— Első oktatás a földrajzban. kérdések és feleletekben. Átdolgozta Suppan Vilmos. Ára 30 „	— Kleine Schulgeographie. Umgearbeitet von Max Mayer. Ára 48 kr. kötve 60 „
— Első oktatás a magyarok történetében. Teljesen átdolgozták Suppan Vilmos és Laukó Albert. Ára 30 „	— Erster Unterricht in der Ungar'schen Geschichte, Umgearbeitet von Wilh. Suppan Ára 30 „
— Első oktatás a magyarok történetében, kérdések és feleletekben. Átdolgozta Suppan Vilmos. Ára 30 „	— Erster Unterricht in der Ungarischen Geschichte, in Fragen und Antworten. Umgearbeitet von Wilhelm Suppan. Ára 28 „
— Magyarország története. Átdolgozta Mayer Miksa. Ára 40 „	— Ugyanez, magyar és német szöveggel 40 „
— Ugyanez, magyar és német szöveggel. Ára 60 „	— Leitfaden der Weltgeschichte. Umgearbeitet von Max Mayer. Ára 70 „
— Kis világtörténet. Átdolg. Suppan Vilmos. Ára 60 „	— Erster Unterricht in der Weltgeschichte. In Fragen und Antworten. Umgearbeitet von Max Mayer, Ára 30 „
— Első oktatás a világtörténetben, kérdések és feleletekben. Átdolgozta Mayer Miksa. Ára 30 „	— Ugyanez, Magyar és német szöveggel. 50 „
— Első oktatás a természetrajzban. Teljesen átdolg. Suppan Vilm. és Kozoesa Tivad. Ára 40 „	— Erster Unterricht in der Naturgeschichte, Umgearbeitet von Wilh. Suppan Ára 40 „
— Első okt. a természetr., kérd. és feleletekb. Átdolgozta Suppan Vilmos. Ára 36 „	— Erster Unterricht in der Naturgeschichte. In Fragen und Antworten, Umgearbeitet von Wilh. Suppan Ára 36 „
— Képes természet ajz. Átdolg. Mayer M. Ára 88 „	— Illustrierte Naturgeschichte, Ára 88 „
— Kis természettan. Teljesen átdolgozta Suppan Vilmos Ára 36 „	— Kleine Naturlehre, átdolgozta G. Bogyánsky Ára 30 „
— Irodalom történet magyar és német szöveggel Átdolgozta Mayer Miksa Ára 20 „	— Zemepis Uhorska Ára 36 „
— Erster Unterricht in der Erdbeschreibung. Umgearbeitet von Wilhelm Suppan Ára 30 „	Mutatványpéldányokkal rendes tankönyvül való alkalmazás céljából bérmentve szolgál a kiadóhivatal.